

Tko može odlučivati o vašom zdravlju?

U Zapadnoj Australiji zakon vam dozvoljava u specifičnim situacijama da napišete ‘unaprijed danu uputu o zdravlju’ (Advance Health Directive) kako biste mogli reći koje tretmane liječenja želite a koje ne želite. Isto tako možete ovlastiti drugu osobu da odlučuje o vašem medicinskom tretmanu, te donosi osobne odluke ili odluke o načinu života u vaše ime kad niste u mogućnosti donijeti ili izraziti svoju odluku.

Ove informacije su prevedene na 7 jezika i predstavljene su vam u formatu ‘Pitanje i Odgovor’, kao što su originalno predstavljene u razgovoru radio emisije. Također smo uključili i letak koji je izdalo Ministarstvo zdravstva i Ured javnog pravobranitelja.

Nadamo se da će vam ove informacije pomoći pri donošenju odluka u vezi s vašim osobnim okolnostima, te okolnostima članova vaše obitelji ili članova vaših zajednica.

1. Što je to ‘Unaprijed dana uputa o zdravlju’?

‘Unaprijed dana uputa o zdravlju’, je zakonski dokument kojim osoba može točno odrediti želi li prihvatiti ili odbiti određene tretmane pod određenim okolnostima.

Na primjer, recimo da sam ja pacijent sa dijagnozom raka. Moja bolest je dostigla stadij u kojem i ja i moj liječnik znamo da je bolest neizlječiva. Medicinski tretmani koje dobivam su tu jednostavno samo da mi je udobnije. Ja mogu željeti napisati u ‘Unaprijed danoj uputa o zdravlju’ da u slučaju promjene mog stanja kao na primjer; upala pluća koja bi mi dokrajčila život, ja odbijam tretmane liječenja upale pluća ali prihvaćam tretmane kao primanje kisika, hrane i lijekova protiv bolova da bi mi bilo lakše.

Drugi primjer: mnogi ljudi se plaše udesa ili neke druge traume gdje mogu pasti u komu, ponekad zvanom stalnim vegetativnim stanjem. Zabrinuti su da bi mogli biti održavani na životu na neodređeno vrijeme na odjeljenju intenzivne njege, uz pomoć lijekova, ventilatora i drugih tretmana. U tom slučaju, oni mogu poželjeti reći da će prihvatiti ove tretmane na ograničeno vrijeme dok ne bude jasno da se neće značajno oporaviti. Na primjer, mogu odrediti da ako poslije 3 mjeseca liječenja bude jasno da se neće probuditi iz kome, tada žele da se prekine tretman.

Neki ljudi su upoznati sa terminom “živeće oporuke” (living wills). ‘Unaprijed dane upute o zdravlju’ je sličan dokument koji ljudima služi zato da mogu odrediti koje liječenje prihvaćaju a koje odbijaju u određenoj situaciji. Važna je stvar ne zaboraviti da ‘Unaprijed dane upute o zdravlju’ stupa na snagu samo ako i kada pacijenti nisu u mogućnosti sami donijeti i izraziti svoje odluke. Takođe je važno zapamtiti da se možete predomisлити o ‘Unaprijed dane upute o zdravlju’, možete je promijeniti ili poništiti.

2. Što je Moć Trajnog Starateljstva

‘Moć trajnog starateljstva’ omogućava osobi određivanje jedne ili više osoba u koje imaju povjerenja i koje ih poznaju dovoljno dobro da bi mogle donositi odluke o njihovim zdravstvenim pitanjima, osobnom načinu života i drugim osobnim stvarima, ako i kada oni nisu u mogućnosti to sami učiniti.

Ovo je osobito korisno zbog toga što nije uvijek moguće bilo u ‘Unaprijed danoj uputi o zdravlju’ ili u ‘živućoj oporuci’ predvidjeti svaki mogući scenario koji vam se može dogoditi. Zato, imati nekoga tko može govoriti u vaše ime je još jedan način kojim ćete osigurati da će se dogoditi ono što vi u stvari želite.

Ovo, također, može biti koristan način poštivanja drugih kultura. Na primjer, u mnogim kulturama, umjesto da razgovarate s pacijentom, vi razgovarate sa stariješinom plemena. U drugim kulturama, najstariji ujak ili najstariji sin može biti taj koji ima odgovornost donošenja odluka.

Različite grupe mogu se odlučiti na upotrebu ‘Moći trajnog starateljstva’ da bi priznali ove kulturne norme. Ili pacijent može zahtijevati da se ovo ne dogodi.

Na primjer, možda sam ja starija žena i možda me je sramota da moj sin donosi odluke u svezi mojih intimnih stvari. Možda bih više voljela da moja kćerka donosi takve odluke, i možda bih dodijelila njoj tu ulogu..

Važno je napomenuti da Trajni Staratelj može donositi odluke u vaše ime samo ako zna što vi želite.

Na kraju, osoba može imati oboje; ‘unaprijed danu uputu o zdravlju’ i ‘Moć trajnog starateljstva’, ili samo jedno ili drugo.

3. Koliko dugo postoji ‘Unaprijed dana uputa o zdravlju’ u Zapadnoj Australiji?

Zakon koji je predstavio oboje, ‘unaprijed danu uputu o zdravlju’ i ‘Moć trajnog starateljstva’, došao je na snagu 15. Veljače 2010. god.

To znači da sada postoji opće pravo kao i pisano pravo koje štiti prava osobe da donese odluku o svome zdravstvenom tretmanu. Što je važnije, zakon očekuje da osobe koje njeguju pacijenta a koji ima bilo Unaprijed danu uputu o zdravlju ili moć trajnog starateljstva, poštuju njegov zahtjev kako je izrečen u bilo kojem od ovih dokumenata. Ovo se odnosi na liječnike, ostale profesionalce u zdravstvenoj njezi kao i osoblje u staračkom domu ili drugom objektu za njegu.

4. Koje odluke parlamenta je bilo potrebno izmijeniti kako bi ovaj novi dio zakonodavstva bio prihvaćen? Zašto?

Sve zajedno, tri dijela zakonodavstva su promjenjena: Krivični zakonik, Zakon civilne odgovornosti i Zakon o starateljstvu i upravi.

Prije 15. Veljače 2010. godine, postojalo je opće pravo koje je podržavalo osobna prava o samostalnom donošenju odluka u vezi zdravlja. Iako je ovo pravo postojalo, još uvijek je postojala i nejasnoća oko zakonskog statusa o živoj oporuci a posebno koje mjesto zauzimaju liječnici i drugi zdravstveni radnici kod poštivanja žive oporuke.

Da se vratimo na primjer o osobi sa neizlječivim rakom- možda je napravljena živa oporuka kada su bili u posljednjoj fazi bolesti, govoreći da ne žele uzimati antibiotike za upalu pluća. Bez uzimanja antibiotika mogu umrijeti. Prema Kažnjenom zakonu liječnici su imali službenu dužnost prema pacijentima, na pr. ako bi mogli spasiti život a to nebi učinili bilo bi to neispunjenje njihove službene dužnosti. Dakle dok su se liječnici, mogli i slagati sa pacijentom, često bi se našli u neugodnoj poziciji obzirom na provizije Kriminalnog zakonika.

Kažnjeni zakon je sada izmjenjen, tako da sada govori da ako osoba ne pruži tretman i to radi u najboljoj namjeri, nije kažnjeno odgovorna ako se smatra da je to bilo razumno.

Druga važna promjena je u Starateljskom i Administrativnom zakonu. Uz to što je sada dopušteno osobi postaviti trajnog staratelja, staratelj ima pravo u njegovo ime odbiti suglasnost za tretman. Tako da ako staratelj zna da je osoba odbila taj tretman, on može odbiti tretman od samog početka ili čak može zahtijevati potpun prekid (u ime te osobe).

5. Jesu li liječnici obavezni poštovati uputu ako ona postoji.

Liječnici i drugo profesionalno zdravstveno osoblje obavezni su poštivati uputu bilo da je to 'Unaprijed dana uputa o zdravlju' ili ona data od trajnog staratelja. u ime pacijenta. Važno je naglasiti da nisu samo liječnici vezani ovim zakonom. Zakon važi sa sve profesionalno zdravstveno osoblje koje brine o pacijentu.

Na primjer, mnoge osobe se nalaze u njegovateljskom objektu kao što je starački dom, gdje su se pacijenti udomačili i kada dođe do završnog stanja bolesti mogu izraziti želju da ne žele umrijeti u bolnici. Umjesto toga, žele ostati u udobnosti staračkog doma u kome se već nalaze. Ako to naznače u njihovoj naredbi, dom je obavezan to poštivati.

6. Kako će oni znati da je netko napisao unaprijed danu uputu?

Zdravstveno profesionalno osoblje ne može poštivati nešto ako ne zna da postoji. Dužnost je pacijenta da osigura da svi koji su uključeni u njegovu njegu znaju da postoji pismena 'Unaprijed dana uputa o zdravlju', ili da su odredili trajnog staratelja ili oboje.

Predlažemo da daju kopiju svom liječniku opće prakse, ostalim liječnicima koji se brinu o njima, hostelu ili staračkom domu, ako su u njemu, članovima obitelji i tako dalje. Oni možda žele nositi karticu u novčaniku koja ukazuje da imaju 'Unaprijed danu uputu o zdravlju' i gdje se nalazi.. Ako imaju Trajnog staratelja, možda žele imati tu informaciju sa detaljima o kontaktu u svom novčaniku. Također mogu imati narukvicu zdravstvene opreznosti koja ukazuje na to.

Isto tako, ako osoba poništi svoju 'unaprijed danu uputu o zdravlju' ili je promjeni, njegova je dužnost obavjestiti sve koji trebaju znati, tako da su i oni upoznati sa promjenom.

7. Da li će ove upute biti dostupne i na drugim jezicima osim engleskog?

Priznajem da je jako teško napisati 'unaprijed danu uputu o zdravlju' na bilo kom jeziku predlažem da, ako želite da profesionalno zdravstveno osoblje poštuje vaše želje, morate im olakšati da to učine. To znači da vaša uputa mora biti jasna i zato napisana na engleskom jeziku.

Zamislite da je situacija hitna a vaša 'unaprijed dana uputa o zdravlju' napisana na nekom drugom jeziku a ne na engleskom. Nije moguće poštivati 'unaprijed danu uputu o zdravlju' ako se ne zna da li je ta uputa/naredbu za ovaj hitan slučaj i, ako daje, kakva bi to naredba mogla biti. Mada u ovom idealnom svijetu, moguće je dobiti prijevod brzo, da se ovo ne bi dogodilo mi moramo to preduhitriti.

Ponekad morate olakšati osobama da učine ono što vi tražite od njih. To znači da trebate napraviti 'unaprijed danu uputu o zdravlju' lako razumljivom. Ured Javnog pravobranitelja pruža savjet o tome što pacijent može učiniti u ovoj situaciji kao na pr. Imati prevedenu, 'unaprijed danu uputu o zdravlju'.

8. Trebamo li svi napraviti 'unaprijed danu uputu o zdravlju'?

Imajući 'unaprijed danu uputu o zdravlju' ili ovlaštenjem 'trajnog staratelja', nadam da ćete razgovarati s liječnikom i zato bolje razumjeti što se događa s vama. Također, vaši njegovatelji će imati bolju ideju o tome što vi želite od tretmana i što je neprihvatljivo za vas.

Nadam se da ćete imati više diskusija sa trajnim starateljom, ne samo o tretmanu koji možete imati ili ne, ali i o stvarima koje su važne za vas, o tome što vi mislite što je razuman kvalitet

života i tako dalje. Umjesto da potičem svakoga da napravi uputu ja bih radije podsticala ljude da razgovaraju o svom stanju i zabrinutosti o kojoj je obično jako teško započeti.

9. Mogu li ljudi razmotriti njihovu ‘unaprijed danu uputu o zdravlju? I ako mogu, u roku kojeg vremena bi to trebali učiniti?

Sigurno, mi podstičemo ljude da razmotre svoje Unaprijed dane upute o zdravlju kad god se stanje ili situacija promjeni ili svake 2-5 godina. Ne zaboravite da date do znanja svakome tko je uključen u vašu njegu da ste napravili promjene u Unaprijed danu uputu o zdravlju.

10. Kako ljudi mogu doći do ovih dokumenata?

Ljudi mogu doći do ovih dokumenat na nekoliko načina. Za više informacija o ‘unaprijed danoj uputi o zdravlju’, možete se uključiti na Odjel za Zdravstvo (ministarstvom zdravstva) preko web stranice čija je adresa: www.health.wa.gov.au/advancehealthdirective/. Također ih možete nazvati na telefon 9 222 2300.

Za informacije o Moći Trajnog starateljstva, možete kontaktirati Ured javnog pravobranitelja, (Office of the Public Advocate) na 1300 858 455. Informacija je također dostupna na web stranici Ureda javnog pravobranitelja (Office of the Public Advocate) a to je: <http://www.publicadvocate.wa.gov.au/>.

Mnogi hosteli i starački domovi imaju informacije, a isto su tako i liječnici opće prakse zatražili ovu informaciju, tako da se pacijenti i njihova obitelj mogu i tu informirati.

U dodatku da bi se kompletirali dokumenti, Ministarstvo zdravstva (Department of Health) i Ured javnog pravobranitelja (Office of the Public Advocate) imaju dodatne materijale za pacijente i njihove obitelji, koji pružaju više informacija, ili im daju ideje za stvari koje treba uzeti u obzir ili razgovore s obitelji.

Nadalje, ako vam je potrebna pomoć ili informacije, molim vas nazovite EDAC na (08) 9388 7455. Ako vam je potreban tumač pri kontaktiranju ovih agencija, nazovite 131450.